

Dragan Bošković

PESNIK – SIN ROMANA

Ako zloupotrebim jednu Sioranovu misao, koja bi mogla da stoji i kao moto ovih beležaka, otkriću, valjda opet i jedino samome sebi, polaznu tačku nekih intimnih refleksija o poeziji, prozi, i odrediti granice sopstvene propasti: *Kao i oni, i ti si pesnik – to je moja prećutna misao i znak poraza!*

Kada više od sat vremena provedete u društvu pesnika i prozaista obično shvatite da je to najdosadnije moguće društvo na ovom svetu. Svoju izabranost, svoje privilegije pisaca, oni obavezno pretvore u jeftine mudrosti od kojih se deklarativno gnušaju. Još veća nevolja nastaje kada se kritički osvrnu na univerzitetske delatnike, kritičare i tumače književnosti, sami sebe predstavljajući kao bogomdane arbitre heremeneutike, pri čemu oni, koji su posvećeni najvećim vrlinama pisanja, pokazuju upućenost i obrazovanje ravno studentima prve godine studija. Boreći se za navodno nove vrednosti, ne u književnosti nego u društvu, piscima ostaje još jedna mogućnost koju obavezno koriste. Optužuju ceo svet da je zabludeo jer ne vidi ono što treba da vidi – njihovu poeziju, prozu, napadaju izdavače za nerazumevanje tako velikih darova koje im nude, tuže se na muke pola, karijere, ne propuštajući prilike samopreporučivanja i samoreklamiranja.

U neka davna vremena, kada je umetnik ulagao sve svoje snage da stvori delo koje ga skriva, pomisao da svoj život i svoju karijeru preporuči javnosti nije mu bila ni na kraj pameti. Možemo li zamisliti Dantea ili Šekspira kako beleže beznačajne detalje iz svoga života i žale se na svaki preki pogled na njihove tekstove. pisci starine posedovali su onu uzdržanu snagu kakvu više ne nalazimo kod savremenih slabića. Ispovedi, intimni dnevni, poetički elaborati, tračevi, propagandne poruke: kakvog značaja mogu oni imati za kvalitet jedne pesme, jednog romana.

Uzbuđenje pred literarnom snagom, literarnom istinom osetio sam u dodiru sa piscima koji nisu imali potrebe da izmišljaju život i nevolje: oni su pisali, što sve teže polazi za rukom današnjim piscima. Pored (inter)nacionalnog i materijalnog kompleksa, oni poseduju i snobizam psiholoških kompleksa, koji ih uči da preuveličavaju besmislice, dopuštajući ih da nas zaslepe, svome ja pridodajući dubinu koje nema ili sposobnosti koje nikada nisu ni posedovali. Suviše skloni egzaltaciji i patetici, izdajući svoju vokaciju, više političari nego ljudi, pisci podsećaju na neka iskompleksirana mitska božanstva koja imaju na stotine razloga da proslave sopstvenu izabranost i opravdaju sopstvenu drugorazrednu tragediju, ali nijedan razlog da ne prihvate da budu to što jesu, da budu pisci.

Moderni fenomen u pravom smislu te reči predstavlja pojava pisca-intelektualca. Ne bi se moglo reći da oni negdašnji bejahu nesposobni za apstrakciju ili suptilnost, ali potpuno uronjeni u svoje delo stvarali su ne razmišljajući mnogo o tome i ne okružujući se političkim, društvenim i književnim doktrinama, raspravama o modi, sopstvenim P.R-om. Mnogi od današnjih pesnika više nas ne navode, kao što su to činili pisci modernih vremena, na pomisao na mistike koji su otišli dalje od Boga. Metafizičko iskustvo, izmičući

hronologiji i modaletitetima našeg bića, postalo je u modernoj književnosti pozitivni izvor melanholije, promašaja, kosmogonija bez simbolike, našu tajnu pretvorivši u odsutnost. Pred nama otvoreno ispražnjeno mesto smenile su savremene ideološke pseudovizije, plitki politički sadržaji, neki drugi vanpoetski idoli. Literaturu, dakle, nije ugrozio sopstveni nihilizam, on je možda bio zalog nekog novog pesničkog vaskrsnuća, već društvena, kulturološka i ekonomska činjenica dolaska na scenu novog pisca koji je postao sopstveni menadžer, promoter svog superiornog ega, i tako kreator potrebe da se na jednoj neprofitabilnoj i neuhvatljivoj aktivnosti duha, književnosti, materijalno profitira.

Propast prethodeće nam, modernističke civilizacije, u kojoj je istorija pesništva preuzela mesto pesništva, a istorija religija veru, jeste mesto u koje smo se survali. Zanos na granicama književnosti, šapat nesposoban da se preobrazi u krik, litanija i solilokvij samovrednovanja, metamorfoza koju ne prate ni žar kletve ni groznica molitve – evo još jednog niza troja koji govore o našoj savremenoj književnosti. Modernistički pisac, kao arheolog odsutnosti, nosio je svu dramu sopstvenog izazova. Ako nam je biće uskraćeno i ako sa njim više nema sporazuma, ostaje nam da upoznajamo neke zalutale, nevidljive periferije toga bića: na kraju, zbog toga smo pesnici. Ne opravdava današnjeg pisca to što živi u vremenu u kojem je komunikacija izgubila smisao, što su iz duhovne avanture izostali cilj, puls, nada. U književnom svetu, sada i ovde, osmišljenost i vrednost književne misli izgubila je na težini, novac trijumfovao, književni potencijali postali neočigledni, pisci ostali lišeni sposobnosti da zasnuju svoj književni život i svoje knjige. Sve to prati i gubitak vere u štampanu reč, paušalno i neuverljivo afirmisanje i diskreditovanje globalističkih i nacionalističkih koncepata, ostvarenje demokratskog sna koji je urušio svaku viziju budućnosti. Kada u izlozima knjižara više ne bude knjiga pesama – nije li sada to vreme? – trebalo bi svakako da bude učinjen jedan korak, makar u stranu. Možemo se apokaliptički tešiti da će se ubrzo srušiti i ova civilizacija zasnovana na površnosti, relativizmu i manipulaciji. Dok to čekam, ne mogu sebe obuzdati a da i u ovom trenutku ne govorim o pesništvu, pesmi/romanu, da ne mislim na poslednjeg poetu – za koga znam da će biti žena – i da ne očekujem da će nas neki veliki stihovi ispratiti sa ovoga sveta.

Ostaje, ukoliko već nisam sve rekao, nešto dodati o poeziji, o prozi. Očekivano, misleći najrazličitije i veoma kompleksne odnose, intimu i razvode između poezije i proze, samo umnožavamo metafore kojima pokušavamo da obuhvatimo, približimo, spoznamo tajnu skrivenu u njima. Da li je poezija sluškinja proze, njen homoseksualni partner, ili je proza noćna mora poezije, metastaza pesme, kao i sve druge raspoložive metaforičke igre ne dovode nas bliže istini poezije, istini proze, uporno nas ostavljajući da gravitiramo oko ovih zanemarenih, a sve većih tajni. Znam sigurno da ni ovoga puta neću moći da dam odgovor na pitanja identiteta poezije ili proze, njihove književne veze, niti bih želeo da ulazim u moguće književno-diplomatske trikove, koliko samo da kažem da odgovora nemam. Zato mi ostaje da, za kraj, u nekoliko redova posvedočim o sopstvenim radanjima i umiranjima u pesmama i romanima, u teoriji i esejima.

Sioran me je, pre svih, naučio šta sam. Njegova „zloupotrebljena“ sentenca zapravo glasi: *Kao i drugi, i ti si sin romana, to je moja prećutna misao i znak poraza!* Spoznaja krvne veze između mene i romana dokazana je biografskom činjenicom da su najveće knjige koje sam na ovom svetu pročitao bili romani. Trzaj bića, dramu humanog postojanja,

strast života, osetio sam isključivo čitajući „debele knjige“, svu milost književnog postojanja tumačeći ih. Pišući poeziju, sebe sam prepoznao i kao neko usvojeno čedo pesme. Ne bih bio iskren, kada ne bih rekao ono, za mnoge pisce, sablažnjivo: najlepše stihove i najlepše prozne stranice pročitao sam u teorijskim i filozofskim knjigama. Bez Blanšoa, Bašlara, Benjamina, Ničea, de Mana ili Rikera, sebe ne bih mogao da upoznam niti kao pesnika, niti kao književnog kritičara i – volim taj arhaični naziv koji podrazumava autoritet, odgovornost i profesionalnu predanost – književnog naučnika. Biti kentaur, polu-pesnik, polu-tumač, možda je neobična, verovatno nezahvalna pozicija, bez obzira na primere iz književne tradicije. Ako svemu tome dodam činjenicu da sam više čitalac nego pisac, da otmenost i pomirenje sa sudbinom nalazim tek u čitanju, kao i da je ono najintimniji deo moga stvaranja, ostaje da kao protejsko biće uvek izmičem samome sebi.

I ovo, takođe, znam: čitajući odličnu savremenu srpsku poeziju, čekam čas u kojem ću u svojim rukama držati taj, neki, novi, veliki srpski roman kojim me naši pripovedači već dugo nisu obradovali. Ne mogu a da ne verujem da negde, tu, u ulazu do moga, u nekom delu Beograda ili nekoj zabiti ove pustoline, ne sedi neki novi Crnjanski, Rastko, Meša. I ne brinem što poeziju danas svi pišu a malo je onih koji je čitaju, niti što živim u vreme poplave pesnika, niti verujem da poezija ima koristi od sopstvene promocije. Čitati i pisati poeziju danas ima nešto od aristokratkog duha i elitizma, nešto od svešteničke posvećenosti u Hrista. I zato, dok čitam poeziju i čekam roman, živim radost novih teorijskih knjiga koje moje dane čine velikim. I ne interesuju me tiražne knjige, već samo one čiji se redovi ne mere evrima ili ideološkom korektnošću, već kapljicama prolivene krvi.